

УДК 398.2(477)161.2

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.05.1268>

HORROR І АМОРАЛЬНІСТЬ У «КАЗКАХ ПОКУТТЯ» ОСКАРА КОЛЬБЕРГА

Оксана ГАЛАЙЧУК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8052-6616>

канд. філол. наук, молодший науковий співробітник

Міжнародний інститут освіти, культури і

зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка»

вул. Степана Бандери, 32, 79000, м. Львів, Україна

e-mail: ok_halaychuk@ukr.net

Oksana HALAICHUK

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8052-6616>

Ph.D. of Sciences in Philology.

Researcher of the International Institute

for Education, Culture and Diaspora Relations

of Lviv Polytechnic National University

32, Stepana Bandery street, 79000, Lviv, Ukraine

e-mail: ok_halaychuk@ukr.net

HORROR AND AMORRALITY
IN «TALES OF POKUTTIA»
BY OSCAR KOLBERG

У статті на основі казок, які записав на Покутті Оскар Кольберг, виокремлено і проаналізовано явища, що викликають у слухача відчуття жаху і огиди. Здійснено порівняння цих явищ із аналогічними у польських народних казках та оповіданнях. Запропоновано розглядати їх у категорії казок для дорослих, так званих жахівок чи оповідань-хоггор, і це є об'єктом нашого дослідження. Опрацьовано оприлюднені в «Рокусіє» Oskara Kolberga 1889-го року і подані польською транслітерацією дві казки, які «з етичних міркувань» не увійшли до українського видання «Казки Покуття», що побачило світ у видавництві «Карпати» у 1991 році. Ці казки і є предметом дослідження нашої статті.

Мета нашої статті — показати, що слов'янські народні казки, а точніше — українські й польські, зображають не менш жорстокі й аморальні історії та явища. Надмірна натуралістична деталізація цих явищ викликає жах і відразу навіть у дорослої людини, у них іноді важко відшукати навіть натяк на дидактику чи естетику, що є основними жанророзрізнавальними факторами казкової прози.

Авторка *доходить висновку*, що якщо одні з казок ще можна розповідати дітям з повчально-виховною метою, то є тексти, які категорично не підпадають під категорію дитячої казки. Ймовірно, це міг бути окремий жанр оповідань для дорослих, які розповідали з метою налякати, викликати жах, страх, застерегти від аморальних вчинків.

Ключові слова: казка, жах, хоггор, батьковбивство, дітовбивство, каліцтво, казіродство, канібалізм, зоофілія.

In 1991, the publishing house «Carpathians» published tales translated in Cyrillic, which was recorded in the second half of the 19th century by the famous Polish ethnographer and folklorist Oscar Kolberg in Pokuttia. In the section «Fairy tales» our attention was drawn by the note that fairy tales № 2 and № 49 are not printed for ethical reasons. Research interest forced us to go to the source and find out that the reasons for which the texts of the fairy tales were not published were phenomena that cause the listener to experience a sense of horror and disgust, namely: blasphemy, deceit, incest, pregnancy termination, bestiality, murder, etc.

All other published «Tales of Pokuttia» contain mentions of no less immoral phenomena: fatherhood, child molestation, conscious mutilation, mutilation, incest, cannibalism, bestiality, etc. Excessive naturalistic detailing of these phenomena is terrifying and at once even in an adult, they sometimes find it difficult to find even a hint of didactics or aesthetics, which are the main genre-distinguishing factors of fairy-tale prose. So the question is, could the genre of the adult fairy tale (aimed at frightening, consciously hyperbolized, told for the purpose of entertaining, informing, warning or preventing such) exist in parallel with the children's (moral-educational) fairy tale?

The article also compares the above-mentioned immoral phenomena with similar ones in Polish folk tales and stories. The author tries to answer the question of whether such fairy tales can be considered fairy tales in their traditional sense. Probably, it could be a separate genre of stories for adults, who were told to intimidate, cause terror, fear, and warn against unworthy acts. It is suggested to include them into the category of fairy tales for adults, so-called horror stories.

Keywords: fairy tale, horror, parricide, infanticide, mutilation, incest, cannibalism, bestiality.

Вступ. У 1991 р. видавництво «Карпати» видало транслітеровані кириличним текстом казки, які записав у другій половині ХІХ ст. на Покутті відомий польський етнограф і фольклорист Оскар Кольберг. У розділі «Чарівні казки» нашу увагу привернула примітка такого змісту: «Казки № 2, № 49 не друкуються з етичних міркувань» [1, с. 36]. Зрозуміло, що дослідницький інтерес змусив нас звернутися до першоджерела і з'ясувати, що ж такого неетичного було у цих неопублікованих текстах, якщо і серед оприлюднених трапляються такі, які важко назвати казками в їх традиційному розумінні, а радше — «жахівками» чи англломовним відповідником «horror».

Питання, яке у нас виникло, виявилось не таким аж новим. Усі ми з дитинства знаємо казки братів Грім, перечитуємо їх своїм дітям, насолоджуємось мультфільмами і фільмами, створеними на їхній основі, проте усі ці казки редаговані і адаптовані під широку аудиторію. Правдиві тексти були доступні лише для вузького кола науковців і фольклористів. У 2015 р. видавництво Принстонського університету переклало англійською мовою і вперше видало нередатовані оригінальні тексти казок, записані братами Грім [2].

Зі слів видавців дізнаємось, що коли у 1812 році Джейкоб і Вільгельм Грім опублікували свої «Дитячі та побутові казки», після чого в 1815 році вийшов другий том, вони навіть не могли передбачити, що такі історії як «Рапунцель», «Гензель і Гретель» чи «Попелюшка» стануть відомими у всьому світі. Проте сьогодні мало хто знайомий із більшістю казок із цих двох ранніх томів, адже в наступні чотири десятиліття у братів Грім виходить друком ще шість видань, кожне з яких вони ретельно переглядають за змістом і стилем [3]. Загалом у виданнях 1812 та 1815 років представлено 156 казкових історій.

Яких же видозмін зазнали казки братів Грім упродовж десятиліть і що ж такого крामольного було у їхній першій версії, що фольклористи вирішили їх відредувати? Як стверджує Катерина Цоткіна, за цей час у деяких казках багато що радикально змінилось: «злі матері» майже повністю були замінені на відомих нам з дитинства «злих мачух», згадки про вагітність Рапунцель просто загубилися, кількість смертей і крові різко скоротилися, а хеппі-ендів — збільшилася [4].

Мета нашої статті — показати, що слов'янські народні казки, а точніше — українські й польські, зображають не менш жорстокі й аморальні історії та явища. Надмірна натуралістична деталізація цих явищ викликає жах і відразу навіть у дорослої людини, у них іноді важко відшукати навіть натяк на дидактику чи естетику, що є основними жанророзрізнявальними факторами казкової прози. Відтак постає питання, чи не міг існувати паралельно з дитячою (морально-повчальною) казкою жанр дорослої казки (спрямований на лякання, свідомо гіперболізоване, розказане з метою розважання, інформування, застереження чи попередження подібного)?

У 2018 р. в Торуні вийшов друком «Słownik polskiej bajki ludowej» у 3-х томах [5; 6; 7]. Авторський колектив словникових статей в основному зупиняється на особах дослідників і записувачів польських казок і народних оповідань, а також на типових казкових мотивах та персонажах. З-поміж іншого детально потрактовано такі «недитячі» мотиви як канібалізм / людоджерство, кровозміщення, дітовбивство та ін.

Основна частина. Не менш похмурими і кровожерливими є казки у записах Оскара Кольберга, здійснених на Покутті. Окрім вже звичних для нас казкових мотивів: випробування героя надважкими завданнями, які він виконує лише за допомогою «нечистої сили»; бабина дочка і дідова дочка; чарівні предмети; підмінені листи; молодильна вода тощо, — натрапляємо на різні мотиви мордування і вбивства.

Батьковбивство. «Чоловік іде з церкви, а його здибає диявол і каже: — О! Ти робиш що доброго, а твоя жінка робить щонайгіршого. Він каже: — Де? А той каже: — В тім крайнім покою замкнулась. Він приходить під той покій і дивиться крізь вікно, чи то правда, що диявол казав. Дивиться: правда! Сплять двоє людей. І утворює двері, витягає палаш. Як махнув, та й перетяг разом тата і маму» [1, с. 59]. Покутою, призначеною за убивство батьків, є самоспалення, яке герой і виконує. У попелі залишаються лише його серце і печінка. Ці нутроці з'їдає цісарівна, вагітніє і народжує хлопчика (мотив непорочного зачаття). Хлопчик звичним для жанру казки чином виростає «за піврік, а може за місяць», повертається до своєї жін-

ки, де оживають його батьки, і таким чином позбувається гріху за вбивство батьків.

Дітовбивство. У казці «Заздрісна жінка» дружина вбиває свою дитину, бо ревнує до теплих родинних стосунків між чоловіком і його сестрою. Вона свідомо убиває дитину, щоб звинуватити у злочині ненависну родичку і таким чином позбутися її: «*Іде (чоловік. — О. Г.) додому, а його жінка вже визирає, чи він знов поверне до своєї сестри. А він лише на подвір'я, вибрав найкращий дарунок і несе своїй сестрі. Його жінка як уздріла, пірвала шаблю і зрубала своїй дитині голову. Він входить, а вона плаче. Дивиться, а дитиняча голова качається. ... — А дивися, що сталося. Твоя сестра прийшла та й зрубала дитині голову*» [1, с. 62].

У польських народних чарівних казках дітей зазвичай позбуваються злі мачухи, брехнею змусивши чоловіка до дітовбивства — завести і залишити в лісі на вірну смерть. Покинуті діти не гинуть, а навпаки, отримують певні здобутки і повертаються щасливо додому. Злу мачуху (переважно разом з її донькою (а це також дітовбивство. — О. Г.)) очікує покарання — обов'язково жорстока смерть: «Король велів відьму і її доньку залізними бородами розволочити, і доти, поки сніг світить, бачити їх блискучі кісточки»¹ [5, с. 459]. Причиною таких злих вчинків, як і українських казках, найчастіше стає заздрість, бо взяті у прийми діти гарніші, добріші і талановиті, ніж власні.

Іноді в польських казках місце фабулярної мачухи займає рідна матір: «Було у матері дві доньки: Марися і Кася. Касю любила, а Марисю не любила. Касю одягала, а Марисі лише одну сорочку пошила на зиму і на літо. Одного разу зимою послала її босою по дрова до лісу» і т. д. [5, с. 459]. Трапляються класичні сюжети про мачуху, яка позаздрила красі пасербиці і за допомогою слуги чи чарівниці намагалася її убити. Коли це не вдалося, застосувала магічні предмети. Казка має щасливий фінал, а злу мачуху розривають кіньми.

Є також казки, у яких батьки не впізнають власного сина і вбивають його через жадібність, тому що той мав гроші. За цей вчинок їх карає саме небо — убиває блискавка.

В українській казці «Вірна дочка і жінка» батько вирішує вбити сина, бо отримує неправдивого

листа про доньку: «*Твоя сестра пішла за жовнірами, а тебе заб'ю, аби-м не мав і за тебе встиду*». Хлопець відпрошується, обіцяючи привести сестру додому. Батько відпускає сина, але зобов'язує його принести серце сестри і її мізинець. Зрештою, брат домовляється з сестрою і приносить батькові серце собаки і відтятий мізинний палець своєї сестри [1, с. 69].

Леся Мушкетик стверджує, що такі жорстокі вчинки, як правило, можна пояснити заздрістю антагоністів до щастя героїв: «Часто причиною злості і ненависті може бути **заздрість** (виділення Л. Мушкетик. — О. Г.), вона зазвичай виникає у тієї людини, яка не може самореалізуватися, здійснити свої бажання тощо <...> Людська заздрість у казці стає причиною багатьох негідних вчинків й може набирати різних форм від заздрості на матеріальні статки до заздрощів на красу, розум, вміння тощо <...> Саме через заздрість та вигоду вбивають чи залишають гинути молодшого старші брати, цим самим вони зраджують його...» [8, с. 181—182]. Також, вважає дослідниця, причиною заздрощів можуть бути ревності [8, с. 182].

Свідоме каліцтво. Дуже часто в казках головний герой, аби не вбивати свою жертву, свідомо калічить її, а на доказ привозить частини її тіла: «*Лягла сестра його в яму, та він каже: — Сестро, простягни руки. Вона як простягла руки, а він зараз махнув шаблею і врубав по самі лікті; та взяв зав'язав руки у хустину і несе додому. А сестру лишив в лісі в ямі*». Зрештою, сестра не помирає, а заздрісна жінка, яка обмовила дівчину, покарана [1, с. 63]. У іншій казці, вже згадуваній вище, батько вимагає в сина убити сестру: «*Привези мені з неї (доньки. — О. Г.) серце і палець мізинний*» [1, с. 69]. Те ж саме — серце і мізинець вимагає батько у доказ за вбивство наймолодшого сина у казці «Молодильна вода» [1, с. 82].

Володимир Пропп виокремив такі типові ситуації, під час яких казковий герой втрачає палець: у бабцяги і подібних їй істот, коли за станом пальця дізнаються, чи достатньо відгодована жертва; у Лиха одноокого або Поліфема — там палець липне до якогось предмета і герой рятується, відрубуючи його; розбійники відрубують палець жертві, щоб зняти золотий перстень; за відрубаний палець з руки чи ноги купують бажані речі тощо. Переважно відрубаний

¹ Переклад з польської О. Галайчук.

палець є предметом ідентифікації героя чи антигероя чарівної казки [9, с. 183—184].

Заздрість також стає причиною каліцтва власних дітей, як це бачимо у казці «Брат і сестра»: «*А тим часом невістка прибігла з весілля сама додому і своїй дитині облупила з обох ручок шкіру по самі лікті. І повернула назад на весілля*» [1, с. 72].

Сексуальне домагання родичами / казіродство.

Одним із аморальних вчинків, які засуджує народ, є сексуальне насилля над жінками. Явище, хоча й нетипове, проте, очевидно, непоодиноке, оскільки відображене у казках. Наприклад, у казці «Вірна дочка і жінка» шістнадцятирічна дівчина зазнає домагань від рідного діда: «*...донька лишилася вдома, в склепі продавала; її дід лишився на господарстві. Приходить з дому до склепу, сів собі коло онуки та й зачіпається; таки запалений дід хотів, аби онука згіршила з ним*». Онука вирвалась і втекла, а дід її оббрехав [1, с. 68].

«Słownik polskiej bajki ludowej» подає варіант казки «Сила каяття», яку ми вже частково розглянули у категорії «батьковбивство». У тексті, зафіксованому О. Кольбергом, царівна з'їдає серце і печінку самопаленого за злочин героя і народжує сина. Той син виростає, повертається до дружини і до убитих раніше батьків, які чарівним способом оживають. Отже, в українській казці відбувається позбавлення від гріху через силу каяття, очищення вогнем і переродження. У польських варіантах королівна з'їдає серце, вагітніє і народжує хлопчика, за якого згодом (коли він виростає) виходить заміж [6, с. 141].

Канібалізм. Людоїдство є явищем відразливим і викликає емоції страху і жаху, а людоїди — відображенням чогось невідомого, надприродного, опозиційного до норми. Люди розповідають такі історії, бо «за Монтенем, жах збуджував уяву, страх породжував фантастичні картини, які ми вже тепер спокійно можемо назвати символами. Бо як інакше ми можемо назвати ці міфічні, а згодом більш поетичні чудовиська, які пізніше знайшли остаточний притулок у казках і які певним чином втілилися в собі страх» [8, с. 184].

Проте людоїдами є не лише міфічні одноокі чудовиська, велетні, змії чи відьми, які попередньо крадуть і відгодовують дітей. Антропофагами можуть бути самі люди, найчастіше цей мотив трапляється у розбійницьких казках: «*Той Джіньголос зараз*

пізнав, що та штука (м'ясо), що їм дали їсти, то з людей, та й не їв її...» [1, с. 76]. Традиційним у казках, які записав Кольберг, є мотив «герой не вміє сісти на лопату», в якому у піч потрапляє жінка опришка-людожера: «*Опришки приїхали, витягли ту (жінку головного опришка. — О. Г.) з печі та так їдять та смакують, та й кажуть: — Ото був Джіньголос ситий*» [1, с. 78].

Польські записувачі також фіксують мотив людожерства у так званих розбійницьких оповіданнях. У деяких оповідках бандити споживають чорну підливу з людської крові і погрожують полоненій дівчині, що з'їдять її. Подекуди йде мова про приготування і споживання тіла старої служниці як покарання за те, що не послухала ватажка банди, або погрози нареченій опришка приготувати та з'їсти її [6, с. 120].

Найжахливішою є ситуація, коли антропофагами виступають саме батьки: «*Був один чоловік і мав двоє дітей, хлопця та й дівчину. Але випав голодний рік... Ну вже вони цілий день нічого не їли та й без вечері лягли спати. Але не береться їх спання, лиш діти поснули, а він радиться з жінкою, що робити. Та й порадилися, аби різати дітей та їсти, бо однак би їм умирати. Ну так вони вже врадили, щоби насамперед зарізати дівчину. А відтак як з'їдять дівчину, то хлопця. Та й уже май перестали журитися, та й поснули*». У цій казці діти утікають і рятуються [1, с. 85]. У варіанті казки «Зрадлива сестра» родичі дітей таки з'їдають: «*Василь каже до своєї жінки, щоб йому одну дитину зарізати. Та й взяли одну дитину з дівчат, зарізали і зварили. І мали того лише на один день. Прийшло на другий день, знов каже Василь забити другу дівчину. Але стариха Василиха каже, аби забив хлопця*» [1, с. 91]. Вимушеними антропофагами є Змія, Орел, які виносять героя на інший світ, при цьому їдять його м'ясо, коли закінчується тваринне.

Поглибленим варіантом канібалізму є трупоїдство як спокута за тяжкі злочини — розбій, зраду кровного родича та ін.: «*Та й зараз увів сестру до тої комори і кавав їй ті трупи їсти*» [1, с. 94].

В. Пропп у своїй відомій праці «Історичні корені чарівної казки» явище людоїдства у казках вважає втіленням обряду ініціації — переходу людини в інший — новий соціальний статус. На його думку, «...хлопчик під час обряду помирав і потім знову

воскресав уже новою людиною <...> Обряд супроводжувався тілесними катуваннями і пошкодженнями (відрубанням пальця, вибиванням деяких зубів і ін.). Інша форма тимчасової смерті виражалася в тому, що хлопчика символічно спалювали, варили, смажили, розчленовували і знову воскрешали» [9, с. 150].

Іноді поїдання є вимушеним. Так, у польській казці «Розбійники і кат» жовнір демонстративно вирізає і підсмажує печінку ватажка розбійників, бо бачить, що ті спостерігають за його діями, — злякавшись, вони утікають. В іншій казці герої досягає такого ж ефекту, зумисно ретельно розглядаючи наповнений трупами віз і коментуючи якість їхнього м'яса [6, с. 120].

Зоофілія. Це одним збоченням, на яке натрапляємо у «Казках Поділля», є явище зоофілії. Так, у казці «Королівна і пастух» цар приходив до пастуха Василя купити зайця, на що отримує умову: «— *Пане! Виліз на ту кобилу і зроби їй так, як кінь робить, то тобі дам одного зайця. Цар думав і не думав, казав йому потримати і поліз на неї, як він (Василь Симіака. — О. Г.). хотів*» [1, с. 118]. На другий день прийшла царівна купити зайця. Василь каже: «*Дам вам одного зайця, але най той хорт полізе на вас. Він уже старий, давно був, відай, на весіллю, уже далі здохне, буде і за нього простибіг. Вона не дбала, гадає, що то значить. Каже до того Василя: — То приведи сюди. — Він привів, хорт зробив своє*» [1, с. 119].

І хоча спонукання до сексуального контакту з тваринами — покарання хитрого короля та його доньки за несправедливий вчинок щодо головного героя — пастуха Василя, — наявність самого явища у народній свідомості, як і спокійний тон розповіді (начебто йдеться про щось звичне), змушують замислитись над його коренями.

Дві казки, не опубліковані у виданні 1991 р. «з етичних міркувань», шокують ще більше. У казці «Донька і пасербиця» найбільше вражає зачин, який більше нагадує апокрифічну легенду про святу Амалію і оповідає про те, як бідний вдовець одружився зі Змією-Ягою. У кожного з них була своя дочка (мотив бабина дочка і дідова дочка. — О. Г.). Якось Змія-Яга дала шити своїй доньці сорочку з тонкого полотна, а пасербиці — з грубого і посадила обох дівчат під різними деревами, щоб ті не ба-

чили одна одну. Ішла Матір Божа з Ісусом на руках і попросила в язиної доньки вкרוїти полотна, щоб прикрити дитину, бо дуже сонце пече. На що зла дівчина відповіла: «*Десь ти дитину вискіпала (народила байстрюка. — прим. О. Кольберга), то йдеш до мене полотна мантити*» і не дала полотна. Святі Петро і Павло запитали Матір Божу, що належить тій дівчині за таке негідне слово, і отримали відповідь: як заговорить, щоб їй з уст жаби виплигували, як буде сікатися — змії, а як усе це побачить і заплаче — щоб з очей посипалися ящірки. Далі йде Матір Божа просити полотна у бідної дівчини. А та каже, що дала б полотна, але боїться мачуху, щоб та її не з'їла. Матір Божа заховала дівчину капличці і назвала її святою Амалією. В нагороду Амалія отримала дар плікати перлинами і сміятися золотими перснями і браслетами. Далі — традиційний казковий сюжет про пошук нареченої, трикратне випробування героя і щасливу втечу закоханої пари від змії / нечистої сили. Імовірно, що причиною, через яку казка не була опублікована у виданні 1991 р., є мотив богохульства [10, с. 7—14].

Друга неопублікована казка «Три загадки» вражає жахом і аморальністю: тут водночас присутні мотиви обману, кровозміщення, переривання вагітності, шкуродерства, знущання з тварин, вбивства тощо. Пан, повернувшись із бенкету, ненавмисно грішить із рідною донькою, вона вагітніє. Батько домовляється з лікарем, жінка якого також завагітніла в ту ніч, що коли обидві народжуватимуть, лікар забере дитину від дівчини і підкине своїй дружині, повідомивши, що в них близнята. Коли в лікаревій жінки почалися пологи, панова донька ще мала тиждень доношувати, але лікар за допомогою інструменту виймає дитину — гарного хлопчика і підкладає своїй дружині. А панова донька вмирає і не вмирає, ніби жива, а ніби мертва. Пан зробив склянку домовину і поклав у неї доньку. Так вона лежала сім літ. Лікареві хлопці тим часом вчилися у школі і побілися, через що лікар обізвав нерідного сина бенкартом (байстрюком) і признався, що «*таки ти бенкарт, тато твій є твій тато і твій дід, а ти його внука і син*» [10, с. 222]. Пішов хлопець до своїх родичів і признався, що все знає.

Одного разу, залишившись сам на господарстві, потрапив у кімнату, де в склянній труні лежала прегарна панна. Став її обіймати і цілувати, а вона йому

каже: «Не цілуй мене, бо я твоя мама. А візьми здері з моїх грудей шкіру, та дай до рукавичника, най зробить з тої шкіри рукавиці; та стануть тобі в пригоді». Це сказала, що гріху йому не буде, а вона завтра помре. І ще порадила знайти собі такого коня, який буде сім днів не доношений, а вигодуваний був іншою мамкою — то знатиме, що в світі буде діятися. Так хлопець і зробив: купив дві кобили — одну жеребну, а другу з лошам. Від жеребної за тиждень до терміну відібрав лоша і підкинув другій. Коли виросло двоє гарних коней, панич розшукав собі побратима, схожого на себе як дві краплі води, і поїхали у світ. Почули, що царівна шукає такого, хто загадає загадку, а вона не відгадає, то стане її чоловіком. Побратим каже паничеві загадати так: «Іде неживий не на живім, а своєю мамку на руках носить». Царівна не могла вгадати, а послала трьох покоївок, щоб спокусили його і вивідали відгадку — хлопці покоївок повбивали. На четвертий день прийшла сама царівна, спокусила панича і вивідала відповідь. Натомість побратим відрізав їй косу, і порадив паничеві загадати нову загадку: «Був учора на полюванні, убив три серни, шкіри полупив, а нині поперед мене бігають, а четвертій хвіст утяв». Царівна загадку не відгадала і зробила панича царем [10, с. 220—224].

Висновки. Отже, як бачимо із наведених текстів, якщо одні з казок ще можна розповідати дітям з повчально-виховною метою, то є тексти, які категорично не підпадають під категорію дитячої казки. Ймовірно, це міг бути окремих жанр оповідань для дорослих, які розповідали з метою налякати, викликати жах, страх, застеретти від аморальних вчинків.

1. Кольберг О. *Казки Покуття*. Упоряд., підгот. текстів, вступ. ст., приміт. та слов. І.В. Хланти; худож.-оформл. Е.Ф. Медвецька. Ужгород: Карпати, 1991. 327 с.
2. The Original Folk and Fairy Tales of the Brothers Grimm. *The Complete First Edition Jacob & Wilhelm Grimm*. Edited and translated by Jack Zipes. Illustr. by Andrea Dezsö. Princeton University Press. 2015. 568 p.
3. The Original Folk and Fairy Tales of the Brothers Grimm. *The Complete First Edition Jacob & Wilhelm Grimm*. URL: <https://press.princeton.edu/titles/10300.html> (дата звернення: 10.08.2019).
4. Щеткіна Е. *Як старі казки заново стирають межу між добром та злом*. URL: <http://www.dsnews.ua/society/yak-stari-kazki-zanovo-stirayut-mezhu-mizh-dobrom-ta-zlom-12112014202800> (дата звернення: 10.08.2019).
5. *Słownik polskiej bajki ludowej*. Red. nauk. V. Wróblewska. Toruń: Wydawnictwo naukowe uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2018. T. 1: a—e. 482 s.
6. *Słownik polskiej bajki ludowej*. Red. nauk. V. Wróblewska. Toruń: Wydawnictwo naukowe uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2018. T. 2: f—o. 480 s.
7. *Słownik polskiej bajki ludowej*. Red. nauk. V. Wróblewska. Toruń: Wydawnictwo naukowe uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2018. T. 3: p—z. 584 s.
8. Мушкетик Л. *Персонажі української народної казки: монографія*. Київ: Український письменник, 2014. 360 с.
9. Пропп В. Морфология волшебной сказки. *Исторические корни волшебной сказки* (Собрание трудов В.Я. Проппа). Москва: Лабиринт, 1998. 512 с.
10. Kolberg O. *Pokucie: Obraz etnograficzny*. Kraków: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1889. T. IV. 328 s.

REFERENCES

- Kolberg, O. (1991). *Tales of Pocuttia*. Uzhorod: Karpaty [in Ukrainian].
- The Original Folk and Fairy Tales of the Brothers Grimm. *The Complete First Edition Jacob & Wilhelm Grimm*. Retrieved from: <https://press.princeton.edu/titles/10300.html> (Last accessed: 10.08.2019) [in English].
- The Original Folk and Fairy Tales of the Brothers Grimm. *The Complete First Edition Jacob & Wilhelm Grimm* (2015). Princeton: Princeton University Press [in English].
- Schetkina, E. *Us the old tales blur the line between good and evil*. Retrieved from: <http://www.dsnews.ua/society/yak-stari-kazki-zanovo-stirayut-mezhu-mizh-dobrom-ta-zlom-12112014202800> (Last accessed: 10.08.2019) [in Ukrainian].
- Wróblewska, V. (2018). *Dictionary of Polish folk tales*. (Vol. 1: a—e). Toruń: Nicolaus Copernicus University [in Polish].
- Wróblewska, V. (2018). *Dictionary of Polish folk tales*. (Vol. 2: f—o). Toruń: Nicolaus Copernicus University [in Polish].
- Wróblewska, V. (2018). *Dictionary of Polish folk tales*. (Vol. 2: p—z). Toruń: Nicolaus Copernicus University [in Polish].
- Mushketyk, L. (2014). *Characters of Ukrainian folk tales*. Kyiv: Ukrain's'kyj pys'mennyk [in Ukrainian].
- Propp, V. (1998). *Morphology of magical tales. Historical roots of magical tales*. Moscow: Labirint [in Russian].
- Kolberg, O. (1889). *Pocuttia: Ethnographic review* (Vol. 4). Krakow [in Polish].